

Реферат на тему: "Давньоірландський епос"

Тематично-літературні

Давньоірландський епос

Кельтський епос представлений ірландськими сагами. Це родовий епос з багатьма архаїчними рисами. Він склався у прозі, на відміну від епосів інших європейських народів. Відомо більше 280 ірландських саг, або повістей — скел. Оригінальний як за формою, так і за змістом. Багато його тем та мотивів не мають паралелей в інших літературах. Зокрема, ніде не приділено такої уваги жінці та коханню, ніде немає такою химерної фантастики. Двічі ірландський епос вплинув на розвиток усієї європейської літератури: у XII столітті, коли виникли лицарські романи Круглого Столу, витоки яких у кельтських сказаннях, та у XVIII столітті, коли "Пісні Оссіана" Макферсона вплинули на поезію всієї Європи, були передумовою появи Романтизму.

Говорячи про кельтський епос маються на увазі, як правило, ірландські саги або повісті (скелі). У Вельсі (Уельсі) — іншій кельтській області — існувала не менш розвинена література ніж в Ірландії. Проте збереглись лише багата лірична поезія давньовалійських бардів, починаючи з IV століття. Від валійського епосу майже нічого не збереглось. Про нього можна судити лише за аналогією до ірландського епосу, а також за відображенням валійських сказань у французьких романах "бретонського циклу".

Давні ірландці

У епоху Раннього Середньовіччя, після розпаду Римської імперії, з усіх варварських народів кельти знаходились на найбільш архаїчній стадії розвитку. Затримка у суспільному розвитку була дуже сильною, родовий устрій зберігався у Шотландії ще до XVIII століття, а в гірських районах і до XIX століття. Вальтер Скотт, пишучи свої романи з історії Шотландії, спирався на власні спогади цих архаїчних звичаїв та побуту. Рід продовжував жити у свідомості кельтських народів і пізніше, вже після руйнування цього устрою англійцями.

Найповніше родовий устрій зберігся в Ірландії, котра від заселення її кельтами у VI столітті до Р.Х., і до вторгнення скандинавів у кінці VIII століття не знала чужоземних впливів, майже не мала зовнішньої торгівлі та інших стосунків з іноземцями і тому розвивалась цілком самотньо.

Родовий устрій Ірландії

Ірландський героїчний епос зароджувався у III — VIII століттях. У цей час в Ірландії панували всі ті звичаї, що характерні для родового устрою — общинне землеволодіння, колективна власність, тенденції до кочування, натуральне господарство, влада вождів та старійшин, котрих називали "королями", народні збори всіх дорослих чоловіків, парний шлюб, але з пережитками групового шлюбу та матріархату, звичай

всиновлення, родова помста (котра, проте, часто замінювалась викупом), культ племінних богів, великої кількості різних духів та природних сил, сліди тотемізму та табу. Надзвичайно велику роль у побуті відігравали магія та закляття.

У основі суспільного устрою лежало поняття кровної спорідненості. Родини об'єднувались у роди, роди у клани, клани у племена. Кожною з цих груп керував старійшина чи вождь. Існували перекази, що племена походять від одного предка. Це, проте, не забороняло приймати в клани чи роди осіб зовсім сторонніх. Робилось це за допомогою обряду усиновлення. У роді існував інститут кругової поруки — весь рід відповідав за злочини одного з членів, платив його борги тощо.

Якщо плем'я займало достатньо велику територію, його голова носив титул "підкороля", тобто князя, а плем'я звалось народом. Бувало, що в Ірландії одночасно існувало до 180 таких народів, хоч і не всі вони мали "підкоролів". Ці князі підчинялись владі королів областей (королівств) Ірландії, яких спочатку було п'ять: Ульстер (Ulaid [Ulster]; на півночі та північному сході), Коннахт (Connachta [Connaught]; на заході), Східний і Західний Мунстер (Mumu [Munster]; на півдні та південному заході, згодом змінився на Північний та Південний Мунстер), Лейнстер (Laigin [Leinster]; на південному сході). пізніше у центрі країни була виділена область Міде (Midhe [Meath]). Вона належала верховному королю Ірландії, що жив в Темре (Temair), пізніша назва — Тара (Tara), і якому підкорялись королі інших областей. У результаті виходила складна система, що зводилась до багаточисленних податків та повинностей, що часто не виконувались. Влада королів над "підкоролями" ґрунтувалась на сильно розвинутому інституті заручників, без яких не відбувався жоден договір чи торговельна угода. Існувала також складна правова система.

Початки розпаду родового устрою

Уже в цю епоху помітні ознаки розкладу родового устрою — майнова та правова нерівність різних верств населення, захоплення земель у особисте володіння вождями та старійшинами. Проте до феодалізму у повному розумінні слова це не привело ні тоді, ні пізніше, після англо-норманського завоювання.

Населення розпадалось на три класи: благородні, вільні (поділені на тих, хто мав власність, і хто її не мав) та раби. Останні були головним чином з туземних племен, підкорених кельтами, та поповнювались військовополоненими. Вільні мали певні політичні права, зокрема раз на рік відбувались народні збори, як правило, під час ярмарок. Тут обговорювались різні питання та приймалися закони. Проте їх роль була лише моральною, король чи князь міг не приймати їхні рішення.

Так само і християнізація не вплинула особливо на устрої і звичаї давньоірландського суспільства. Ірландія була християнізована у V столітті головним чином завдяки праці військовополоненого валійця Патріка, котрого прозвали "апостолом Ірландії". Язична культура, сплітаючись з християнством часто породжувала несподівані поєднання, як ніде інде. У Ірландії, наприклад, часто зустрічались придорожні хрести, вкриті язичницькими письменами з магічними закляттями. У мініатюрах англо-ірландських євангелій переважає рухливий

варварський орнамент — складне та деталізоване переплетіння спіралей.

Звичаї та побут

Звичаї населення були дуже жорстокими. Основним заняттям всіх благородних були війни та полювання. Туземні племена піктів та атекоттів на півночі ще не були повністю підкорені, та й без цього приводів до війни було багато. Часто відбувалися грабунки, оскільки головним багатством була худоба — основним видом розбою було викрадення худоби. Такі "викрадення корів (биків)" прославлені у багатьох сагах, зокрема у найбільшій ірландській епопеї "Викрадення бика з Куалнге" ("Tain Bo Cualnge"). Також ірландці грабували узбережжя Англії та Шотландії, захоплюючи жителів у полон, щоб перетворити їх на рабів. Одним з таких полонених і був святий Патрік, що обернув Ірландії до християнства. відбувались і більш дальні подорожі, відгуки яких можна знайти в сагах про Кухуліна. У результаті цих нападів західна Шотландія була колонізована ірландцями, предками сучасних горців.

Спосіб ведення війни відзначався особливою жорстокістю. Знищувалось іноді населення цілих поселень, врожай винищувався, вся худоба забиралась. Кожен вільний був воїном, воювали також і жінки, лише у 697 році за наполяганням абата Адамнана був прийнятий закон, що звільняв жінок від військової повинності. Іноді в бій вели спеціально навчених бойових псів. Був звичай відрізати голови ворогів і зберігати черепи у вигляді трофеїв чи, в спрощеному варіанті — відрізати язика. Поряд з цим існувала особливе поняття честі. Кожен викуп складався з двох частин — "оплата збитку" та "оплата честі". При одруженні за наречену платився "викуп честі". Існувало і менш матеріальне бачення честі — як вірність воїна князю.

Досить поширеним був звичай виховувати дітей на стороні, у вигляді "залогів дружби" або за плату. Це робилось у педагогічних цілях та для гартування характеру. Хлопчики залишались на вихованні до сімнадцяти, дівчатка до чотирнадцяти років, тобто до їх громадянського повноліття. Обов'язки вихователів розумілись дуже широко. Часто у дітей встановлювались з їх молочними братами значно міцніший зв'язок ніж кровна спорідненість. З цим пов'язане поняття побратимства, класичним зразком якого може бути дружба Кухуліна та Фердіада.

Міфологія та вірування

Релігійні та магічні вірування займали дуже важливе місце у житті давніх ірландців. Поряд з великим пантеоном божеств, що утворився з багатьох нашарувань, існувала дуже розвинена віра у різних духів, що населяли всю природу. Все життя кельти уявляли як пронизане надприродними силами та чарами.

Після прийняття християнства, ці вірування і міфологія не були повністю викоренені. Адже ірландське духовенство було місцевого походження, і церква зберігала незалежність від Риму, який не прислав сюди своїх ставлеників на високі посади та для проведення відповідної політики. Тому духовенство було тут пов'язано з місцевим населенням, серед якого ще довгий час після християнізації зберігалось двовір'я. Удару зазнало лише плем'я вищих богів — Туатха де Данаан (Tuatha de Danann). Вони були перетворені на напівбогів — сидів (sidhe) — одних з найчарівніших

створінь ірландського фольклору та міфології.

Уявлення про їх місцеперебування роздвоюється. Вони проживають то на чарівному острові чи островах далеко за морем, то глибоко під землею, у чарівних пагорбах. Вони прекрасні собою, вічномолоді і переважають людей мудрістю та силою, схожі на них у всьому іншому. Вони володіють скарбами, проводять час у бенкетах, коханні та веселощах, хоч іноді ведуть війни з іншими духами. Вони безсмертні, але можуть гинути в бою (пор. з ельфами Толкіна). Вони також можуть змінювати свою зовнішність, або ставати зовсім невидимими. Вони часто втручаються у життя людей, заманюють їх у свої пагорби, там насміхаються над ними, але в кінці, як правило, відпускають з багатими дарунками та мудрими порадами. Багато саг присвячено любовним зв'язку сидів з людьми. Іноді вони звертаються за допомогою до людей ("Хвороба Кухуліна"). Мстивими та жорстокими вони стають лише тоді, коли люди самі заподіють їм зло ("Смерть Муйрхертаха"). З цих створінь і виник образ середньовічних фей. різниця тільки в тому, що сиди бувають обох статей.

Поряд з сідами у ірландському епосі збереглися згадки і про богів старшого покоління. Зокрема, про Луга — бога всіх ремесел, батька Кухуліна, Огме — бога мудрості, красномовства та писемності (від його імені походить слово "огама" — назва дохристиянського рунічного алфавіту ірландців), Мананнан та Лер — божества моря, усі божества війни жіночої статі (Морріган, наприклад) тощо. Крім цих світлих божеств у сагах присутні і темні — це фомори, що проживають десь у темних володіннях на півночі за морем.

Згадуються в сагах і основні кельтські свята та пов'язана з ними обрядовість. Це свято Самайн, 1 листопада, що знаменувало прихід зими, супроводжувалось колись жорстокими обрядами та людськими жертвоприношеннями. Свято Бельтене, 1 травня, згадується рідше, воно знаменувало прихід літа.

Найбільш широко представлена в сагах віра в духів, яких величезна кількість: "козлоподібних", "блідноликих", привидів, чарівних істот, одноруких, одноногих та однооких, жажливих старих чаклунок та дівчат-пташок. Згадується безліч чарівних передбачень, перетворень, знаків. Головну роль в магічній практиці давньої Ірландії грали заклинання, як зачаровуючі так і захисні. Також сюди відносяться так звані "злі пісні", що містять погрозу наслати різні хвороби чи смерть при невиконанні якоїсь вимоги. Цікаво, що сила такої пісні була зовсім не в цих погрозах, а в ній самій, герої саг часто підкорялись вимогам які все одно вели їх до смерті. Унікальним видом ірландських повір'їв були гейси — своєрідні заборони, що лежали на окремих особах. Від табу інших народів вони відрізняються тим, що мають переважно персональний характер. Вони бувають дуже різні, як моральні (не відмовляти в допомозі жодній жінці — гейс Кухуліна) так і тотемічні (не їсти м'ясо собаки — теж гейс Кухуліна, чие ім'я означає "пес Кулана") та пов'язані з культом природних сил (не виходити з дому після заходу сонця — гейс Конхобара).

Ірландський епос

У такому середовищі і виник та розвивався ірландський героїчний епос, насичений

міфологічними уявленнями, магією та фольклором. Відомо, що кельти мали писемність, проте користувались неї тільки для магічних цілей, існувало немовби табу на записування чогось іншого. Через це кельтський епос був усним. Він рано перейшов до рук професійних співців. Із самого початку хранителями поетичних переказів були старійшини родів, що одночасно виконували функції жерців, співців-заклинателів, чаклунів, знахарів та суддів.

Згодом відбулася диференціація. Раніше за всіх виділились жреці-заклинателі, яких називали друїдами. Невдовзі співці-оповідачі розділились на дві групи — бардів та філідів.

Барди розробляли ліричну поезію, пов'язану з музикою. Проте до неї входили хвалебні пісні, що складались на честь князів та героїв, а також пісні, спрямовані проти особистих чи родових ворогів. Через це у поезії бардів зберігається багато згадок про різні історичні та напівлегендарні події. Розрізнялись барди, що знаходились на службі у князя, та мандрівні, що жили за рахунок збору добровільних пожертв слухачів пісень. Також барди були народними вчителями, у школах бардів навчалась третина ірландців.

Філіди були пророками, правознавцями, знавцями генеалогій головних родів, старих вірувань та переказів, і займали місця найближчих радників князя. Поряд з цим філіди були також співцями та оповідачами, головною спеціальністю яких були розповіді епічних переказів. Ці твори філіди систематизували і літературно обробили. Вечорами філіди розважали жителів княжого дому оповіддю епічних повістей. Ці повісті звалися скелами. З самого початку вони мали прозаїчну форму, через що їх часто називають сагами, за аналогією з прозаїчними повістями скандинавських народів. Згодом, проте, філіди стали вставляти у повісті поетичні уривки, головним чином у мову персонажів там, де оповідь досягає драматичної напруги. З плином часу ці уривки зростали. Швидше за все, при переході саги від вчителя до учня, останній вивчав не всю її, а лише схему та основні частини, в іншому йому залишалась свобода імпровізації. У всякому разі у таких місцях як описи бенкетів, озброєння героїв, поєдинків тощо, для чого існували традиційні стильові формули, як в будь-якому усному епосі, що переносились оповідачами з однієї саги в іншу.

Записи саг

Перші записи ірландських саг були зроблені у VII — VIII століттях, вже після того як філіди припинили своє існування, монахами. Останні трохи їх християнізували, проте ця християнізація не була надто глибокою. Опускались лише особливо яскраві риси язичного культу, та іноді додавалась кінцівка у християнському дусі. Проте, як правило, переписувачі зберігали всі згадки про чаклунство, закляття, зіткнення чи любовні стосунки людей з сідами.

Через все це ірландський епос багатіше за всі інші європейські епоси наповнений пережитками вірувань та уявлень родової доби.

Скели

Уладський цикл

Найдавнішою частиною ірландського епосу є уладський цикл. Він склався на

півночі Ірландії, в області Ольстер (стара назва — Улад).

Об'єднує його центральна фігура короля уладів — Конхобара. За переказами він жив у I столітті. Проте головний герой не він, а його племінник — Кухулін. Саги, присвячені йому, прийнято виділяти у окремий підцикл. Якщо їх розмістити у відповідному порядку, можна отримати майже повну біографію цього героя.

Однією з найпопулярніших в Ірландії є повість "Вигнання синів Уснеха". Ця оповідь — одна з пам'яток епосу кохання, створеного кельтами ("легенди про любов і смерть"). Її можна розглядати як паралель легенді про Трістана та Ізольду. У обох сказань однакова головна тема — кохання, що сильніше за смерть, також вони близькі за своєю схемою і містять ряд схожих деталей. Сага дуже давня, основна дія зосереджена навколо короля уладів — Конхобара.

Сага "Недуг уладів" позбавлена героїчного елементу, її можна було б включити до фантастичних саг, проте ірландська традиція відносить її до уладського циклу, за місцем її дії та за зв'язком з переказами про Кухуліна. Її тема — кохання безсмертної жінки до смертного, котре триватиме лише доки він берегтиме таємницю цього кохання. У відповідності зі звичним прийомом ірландських сказань, ця сага має за мету пояснити походження власної назви — столиці уладів Емайн-Махи. Про її велику давність свідчить відсутність у ній Кухуліна, а також таємничий недуг, що охопив уладів, котрий є відображенням якогось давнього магічного обряду.

Ще одна давня сага, у якій не фігурує Кухулін — "Повість про кабана Мак-Дато". Головним її героєм є інший племінник Конхобара — Конал. Тема саги — давній звичай, загальний для всіх кельтських племен. Ще в I столітті до нашої ери вони нерідко починали битви на бенкетах через те, кому надати право на кращу їжу. Сага дає загальну картину звичаїв і політичних відносин в архаїчній Ірландії. Вона містить цікавий огляд героїв, її події зачіпають більше частину території Ірландії.

Саги про Кухуліна

Група саг про Кухуліна розпочинається сагою про його народження — "Народження Кухуліна". Ця сага виникла у дуже давню епоху, про що свідчить первісність зображуваних у ній звичаїв. Версії, що дійшли до нашого часу, містять пізніші виправлення, за якими можна помітити злиття початково різних уявлень про Кухуліна. За основною версією батько Кухуліна — бог світла Луг, що ввійшов у Дехтіре, сестру Конхобара, з ковтком води. Інший варіант розповідає, що Дехтіре викрав якийсь бог (Луг чи інший), а потім зі своїми помічниками заманив Конхобара (перетворившись на чарівних птахів) у свій магічний дім до моменту народження дитини, щоб передати його земним родичам на виховання. Ще одна уявлення стверджує, що Кухулін — син Дехтіре та улада Суалтама, Луг був лише "духовним батьком" останнього, це, схоже, пізніша раціоналізація. Найдавніша версія, що походить ще з часів матріархату: Кухулін, як і багато інших легендарних героїв, плід інцесту — син Дехтіре від її брата (за одним варіантом — батька) Конхобара.

У сазі "Сватання до Емер" розповідає, як батько дівчини, з якою Кухулін вирішив одружитись, поставив перед тим ряд складних завдань, маючи надію, що Кухулін

загіне. Проте він вийшов переможцем з усіх випробувань і одружився з дівчиною. Під час цього небезпечного сватання Кухулін побував у Шотландії, де одна жінка-воїн навчила його своєму мистецтву. Там він мав стосунки з іншою жінкою-воїном, що народила йому сина Конлайха. Коли Конлайх виріс, він вирушив у Ірландію розшукувати батька. Вони зустрілись, не впізнали один одного, і батько вбив сина у двобої. Це поширений сюжет і в інших епосах (німецька "Пісня про Гільдебрандта", наприклад). Ця сага дає картину традиційного "військового навчання" Кухуліна. Образи жінок-воїнів, що його вчать, походять ще з доби матріархату. Стиль цієї саги місцями вже збивається на казковий, наприклад, левоподібний звір, у якому впізнається казковий мотив "тварини-помічника".

У сімнадцятирічному віці Кухулін вчинив свій найбільший подвиг. Це описується в найбільшій сазі ірландського епосу "Викрадення бика з Куалнге". Королева Коннахту (область, що завжди ворогувала з Уладом) забажала будь-якою ціною добути красивого бика, що належав одному уладу. Той не хотів продавати свого бика, тому королева спорядила велетенське військо і напала на Улад. Вона обрала для цього час, коли всі улади були охоплені магічною хворобою, що раз в рік робила безсилими всіх, окрім Кухуліна. Він був вільним від цієї хвороби через своє божественне походження (див. "Недуг уладів"). Вимушений сам охороняти батьківщину, Кухулін сховався біля броду, через який мало проходить вороже військо. Він розставив таблички з закляттями, що зобов'язували ворогів переходити брід по одному і по черзі вступав з ними у двобій. Він перемагав у цих поєдинках протягом трьох зимових місяців, доки улади не вилікувались і не прийшли йому на допомогу.

Сага "Хвороба Кухуліна" займає дуже важливе місце в циклі, бо збагачує поетичну біографію героя двома важливими рисами. Для епічного героя найвищим подвигом є проникнення у потойбічний світ та витримання з честю випробувань, що випадають на його долю. Подібно Гільгамешу та Одиссею (і багатьом іншим героям) Кухулін теж відвідує потойбічний світ. Проте, на відміну від них, він отримує туди запрошення від самих божественних істот, що не можуть обійтись без допомоги земного героя. Кухулін б'ється з безсмертними і перемагає їх. Також цей героїчний мотив пов'язаний тут з мотивами палкого кохання, улюблена в ірландському епосі тема — кохання між смертним та сідою.

З усіх саг про Кухуліна, сага "Смерть Кухуліна" особлива. Як за героїчним пафосом, так і за силою враження. Трагізм тут подвійний — Кухулін гине частково від покладених на нього заборон — "гейсів", які він вимушений порушити, а частково від власної благородності. Своїми подвигами Кухулін нажив багато ворогів, які, зрештою, вирішують його знищити спільними зусиллями. Очолює це коннахтська королева Медб. Вона обирає момент, коли всі улади хворі на магічну хворобу, і не в змозі битися. Таким чином Кухулін в якості захисника країни мусить прийняти бій з ворогами сам. Улади відчують, що битва буде для нього останньою, і намагаються його утримати. Проте він не в змозі бачити розорення рідного краю. Після деяких вагань він вирішує покластися на пораду Ніам, дружини Конала. Тоді вороги використовують магію, вони

створюють привид Ніам, що переконує його виїхати на війну.

Образ Кухуліна

Зовнішність і характер Кухуліна насичені міфологічними рисами. Він володіє чарівними здібностями та властивостями. Коли Кухулін приходить у "бойову лют", то незвичайно виростає і весь спотворюється: на кінці кожної його волосини виступає краплина крові, він його тіла йде неймовірний жар, він може спокійно стати на наконечник списа босою ногою, він майже має властивість літати. У складних ситуаціях він використовує рогатий спис (з роздвоєним наконечником), який кидає у ворога пальцями ноги, стоячи у воді.

Також у цьому образі втілений ідеал доблесті та моральної досконалості давніх ірландців. Він великодушний до ворогів, відкликається на будь-яке горе, ввічливий з усіма, захисник слабких. Сага "Смерть Кухуліна" підтверджує це — він гине, ставши жертвою власної благородності та великодушності.

Цикл Фінна

Інший великий цикл саг склався на півдні Ірландії. Його головним героєм є Фінн (Фіонн) — вождь фенніїв. Так називалась особлива організація воїнів, надзвичайно майстерних у бойових мистецтвах, що займалась виключно війнами та полюванням і не підкорялась нікому окрім влади свого вождя. Поряд з Фінном у цих сагах згадується його син Ойсін (Оссіан), талановитий віршотворець, й онук Осгар.

Цикл сказань про Фінна був пізніше оброблений у вигляді віршованих народних балад, що отримали значне поширення не лише в Ірландії, а й в Шотландії. Там з ними познайомився Джеймс Макферсон близько 1760 року, і використав деякі у своїй відомій імітації народної поезії — збірці "Пісні Оссіана". Ця збірка справила величезний вплив на розвиток всієї європейської літератури.

Саги про чарівні плавання

Давні ірландці були сміливими мореплавцями, і є відомості, що ще до скандинавів вони досягли берегів Америки. Враження від незвичайних явищ природи, що їм доводилось спостерігати на островах атлантичного океану змішались з уявленнями про чарівні оселі сидів, куди відкритий доступ лише обраним героям. Саме звідси виникли повісті про фантастичні плавання героїв у "чарівну країну" або "країну блаженства", де живуть прекрасні жінки і де панує вічна молодість. Триста років, що провів там герой, здаються йому трьома днями. І коли він повернеться додому, то, ступивши на землю, перетвориться на порошок, про що оповідає сага "Плавання Брана, сина Фебала". У цій сазі кельтські уявлення ускладнені мотивами з християнських сказань про "земний рай", а також, можливо, з античних міфів. Композиція саги досить вільна. У її середину вставлений епізод про морського бога, що передбачає своє майбутнє втілення на землі. Сага досить бліда за сюжетом, її виразність зосереджується у ліричних описах.

У "Плаванні Майль-Дуйна" розроблена та ж тема, що і в "Плаванні Брана", тільки більш загально. Її склад досить різнорідного походження. Композиція вільна: епізоди то контрастують один з одним, то доповнюють один одного, вони сповнені повторів. Проте у цій наївній незв'язності оповіді є свій смисл — вона надзвичайно точно передає

почуття безпомічності мандрівників, яких доля носить океаном.

У сазі "Зникнення Кондлі Прекрасного, сина Конда Ста Битв" поєднуються улюблений мотив ірландців плавання у "чарівну країну" з не менш поширеним мотивом кохання сіди до смертного. При цьому відбулось характерне для казкової фантазії змішування оселі сіди (чарівні пагорби Ірландії) та заморської Країни юності. Остання більш детально зображена у "Плаванні Брана", проте дана сага має два важливих додаткових образи — скляний човен та чарівне яблуко. Скло у кельтів та інших народів часто пов'язується з образами того світу — потойбічний чарівний острів у легендах про короля Артура зветься "скляним островом". Чарівне яблуко відповідає срібній вітці у "Плаванні Брана", воно означає чарівність. Авалон з легенд про Артура означає "острів яблук", там же згадуються яблука чарівного саду Гесперід на краю землі. Міфічна тема саги штучно приурочена до історії королів Конда та Арта (II століття). Останній християнський редактор чи переписувач вклав у вуста сіди вірш, у якому вона передбачає, що на зміну релігії друїдів прийде нова віра.

"Пригоди Кормака в Обітованій землі" теж оповідають про відвідини чарівної країни. Сіди заманюють до себе героя хитрістю, щоб потім відпустити його, нагородивши цінними дарунками. На відміну від "Плавання Брана", "Хвороби Кухуліна", тут майже немає опису чарівної країни. Уся інтрига саги ґрунтується на психологічному драматизмі та ефекті зміни скорботи радістю, жорстоких злиднів прекрасною нагородою.

Інші фантастичні саги

"Повість про Байле Доброї Слави" є переходом від епосу до казки. Вона склалась у Середні віки, проте досить пізно. Про це свідчить відсутність у ній первісно-суворих, героїчних рис. Характерне прізвище "Байле" — "той, про кого всі добре говорять", а також заключення, у якому поет немовби оглядається на сиву давнину.

"Любов до Етайн" — одна з саг, що містять мотив кохання смертного та сіди. Її можна віднести як до історичних, так і до міфологічних саг. Вона є частиною сказань про Етайн, які можна відновити лише по незначним уривкам, що збереглись. Їх сюжет такий: Етайн колись була дружиною бога Мідера, але їх розлучила заздрість іншої сіди на ім'я Фуамінах. Перетворена чарами останньої на комаху, Етайн сім років літала у повітрі, доки не потрапила у кубок з напоєм, який випила дружина уладського воїна. Жінка зачала від цього і Етайн відродилась у людській подобі. Вона стала дружиною короля, але Мідер повернув її, вигравши у шахи.

"Смерть Муйрхертаха, сина Ерк" — один з характерних прикладів кельтських "легенд про любов і смерть" з їх живописною фантастикою і вражаючим трагізмом. У основі цієї саги лежить переказ про історичну подію — смерть короля Муйрхертаха (VI століття). Епічний переказ склався невдовзі після смерті короля, пізніше зазнав ряду видозмін. Спочатку оповідь забарвилась рисами язичницької казкової фантастики шляхом введення образу сіди-чарівниці Ан. Потім, потрапивши у руки монахів, вона зазнала християнізації.

Література

Ирландский эпос // Исландские саги. Ирландский эпос. М., 1973 (Библиотека всемирной литературы);

Похищение быка из Куалнге. М., 1985 (Литературные памятники).

Предания и мифы средневековой Ирландии. М., 1991.

Смирнов А.А. Древнеирландский эпос // Исландские саги. Ирландский эпос. М., 1973 (Библиотека всемирной литературы);

Смирнов А.А. Кельтский эпос // История западно-европейской литературы. Средние века и Возрождение. М., 2000 (5-е издание, ранее: 1947, 1959, 1978)

Arnold, Matthew. On the Study of Celtic Literature (1867)

Stephens, James. Irish Fairy Tales (1920)

Yeats W.B. The Celtic Twilight (1893, 1902)